JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

13 päivänä maaliskuuta 1997 *

1. Ennakkoratkaisukysymys, johon Bundessozialgericht on pyytänyt yhteisöjen tuomioistuinta vastaamaan, voidaan esittää seuraavasti: voiko Saksassa työtapaturman johdosta vuonna 1969 kuolleen espanjalaisen työntekijän poika vaatia, että hänelle maksettavan orvoneläkkeen saamisaikaa pidennetään 25 vuoden iän yli ajanjaksolla, joka vastaa ajanjaksoa, jonka aikana eläkkeen maksaminen oli keskeytynyt etuuden saajan kotimaassaan suorittaman asepalveluksen vuoksi, ja jolloin orvoneläkkeen saamisajan pidennys myönnettäisiin kyseiselle etuuden saajalle samoilla edellytyksillä, kuin etuutta maksava jäsenvaltio on pidentänyt sellaisten asevelvollisten orvoneläkkeiden saamisaikaa, jotka ovat suorittaneet asepalveluksen Saksan lainsäädännön mukaisesti?

2. Tämä kysymys on esitetty Bundessozialgerichtissä vireillä olevassa riita-asiassa, jossa vastapuolina ovat kantajana Mora Romero, joka on vastapuoli muutoksenhaussa (jäljempänä kantaja), ja vastaajana sosiaaliturvalaitos Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz, joka on valittaja (jäljempänä vastaaja).

3. Kuten kansallinen tuomioistuin kuvasi ennakkoratkaisupyynnössä esittämissään tosiseikoissa, kantaja on 16.2.1965 syntynyt Espanjassa asuva Espanjan kansalainen. Kantajan isän kuoltua vuonna 1969 työtapaturmassa hänen työskennellessään Saksassa, vastaaja myönsi kantajalle orvoneläkkeen siihen saakka, kunnes kantaja kutsuttaisiin asepalvelukseen 30.11.1987.

Sen vuoden aikana, jonka asepalvelus Espanjan armeijassa kesti, kantaja ei saanut orvoneläkettä. Sitä maksettiin uudelleen 1.12.1988 lähtien, jolloin kantaja oli taas koulussa ja ammattikoulutuksessa. Vastaajana oleva laitos ilmoitti 6.3.1990 tekemällään päätöksellä kantajalle, että kantajan oikeus eläkkeeseen oli päättynyt lopullisesti 1.3.1990 kantajan täytettyä 25 vuotta.

4. *Reichsversicherungsordnung*in (jäljempänä RVO) 1267 §:n 1 momentin toisen virkkeen mukaan koulussa tai ammattikoulutuksessa olevalle orvolle maksetaan orvoneläkettä korkeintaan 25 vuoden ikään asti.

* Alkuperäinen kieli: espanja.

Saman momentin kolmannessa virkkeessä säädetään, että jos orvon on keskeytettävä koulunsa tai ammattikoulutuksensa tai lykättävä sitä pakollisen asepalveluksen tai vaihtoehtoisen siviilipalveluksen suorittamiseksi, orvoneläkettä maksetaan yli 25 vuoden iän asepalvelusajan kestoa vastaavan ajanjakson ajan.

5. Kansallinen tuomioistuin selittää ennakkoratkaisupyynnössään, että armeijaan kutsuttaessa jo 18 vuotta täyttäneiden orpojen orvoneläkkeen maksaminen keskeytetään, sillä he eivät ole tällöin koulussa tai ammattikoulutuksessa, ja jos he sen sijaan jatkavat koulutustaan myöhemmin, orvoneläkkeen maksaminen jatkuu yli 25 vuoden iän asepalvelusajan kestoa vastaavan ajanjakson ajan. Kansallinen tuomioistuin tulkitsee tämän säännöksen tarkoittavan ainoastaan Saksan armeijassa suoritettua asepalvelusta.

6. Valitettuaan 6.3.1990 tehdystä vastaajan päätöksestä kantaja nosti Sozialgericht Düsseldorfissa kanteen, joka hylättiin. Kantaja valitti tästä tuomiosta Landessozialgericht Nordrhein-Westfaleniin, joka hyväksyi valituksen ja määräsi vastaajana olevan laitoksen maksamaan kantajalle orvoneläkettä 1.3.1990 ja 28.2.1991 väliseltä ajalta. Valitustuomioistuin katsoi tuomiossaan, että EY:n perustamissopimuksen 6 artiklassa vahvistettu syrjintäkielto huomioon ottaen RVO:n 1267 §:n 1 momentin kolmatta virkettä on tulkittava siten, että yhteisön muiden jäsenvaltioiden lainsäädännön mukainen pakollinen asepalvelus on rinnastettava Saksan lain mukaiseen pakolliseen asepalvelukseen. Tuomioistuimen mukaan kantajan ammatillinen koulutus oli viivästynyt asepalveluksen suorittamisen vuoksi RVO:n 1267 §:n 1 momentin kolmannen virkkeen tarkoittamalla tavalla sen vuoksi, että kantaja oli suorittanut asepalveluksensa Espanjan lainsäädännön mukaisesti.

7. Vastaajana oleva laitos haki muutosta tähän tuomioon (Revision) ja väitti, että Bundessozialgerichtin oikeuskäytännön mukaan ulkomailla suoritettu asepalvelus voidaan rinnastaa Saksan lain nojalla suoritettuun asepalvelukseen ainoastaan silloin, kun se on suoritettu kansallisen asepalveluksen sijaan. Vastaaja lisäsi, että laissa säädetään korvauksesta, jonka valtio myöntää määräämänsä asepalveluksen suorittaville, ja että on vaikeaa määrittää, millainen muissa jäsenvaltioissa suoritettava asepalvelus pitää rinnastaa Saksan lain nojalla suoritettavaan, sillä pakollinen asepalvelus on eripituinen kussakin jäsenvaltiossa. Tämän vuoksi vastaaja totesi, että orvoneläkkeen saamisajan pidentäminen eri edellytyksillä sen mukaan, onko edunsaaja suorittanut asepalveluksensa Espanjan armeijassa vai Saksassa, ei ole vastoin perustamissopimuksen 6 artiklaa.

8. Bundessozialgericht päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen 6, 48 ja 51 artiklaa sekä työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 [1] 7 artiklaa tulkittava niin, että niissä sallitaan se, että jäsenvaltion lainsäätäjä voi jatkaa orvoneläkkeen saajien oikeutta yli 25 vuoden iän vain sellaisten orpojen osalta, joiden koulutusaika on pidentynyt yli tämän iän siitä syystä, että he ovat suorittaneet asepalveluksensa kyseisessä jäsenvaltiossa sovellettavien lakien mukaisesti."

9. Perustamissopimuksen 6 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetään seuraavaa:

"Kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä tämän sopimuksen soveltamisalalla, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän sopimuksen erityismääräysten soveltamista." [2]

10. EY:n perustamissopimuksen 48 artiklassa säädetään yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta työntekijöiden vapaan liikkuvuuden alalla seuraavasti:

"1. ——

2. [Työntekijöiden vapaa liikkuvuus] merkitsee, että kaikki kansalaisuuteen perustuva jäsenvaltioiden työntekijöiden syrjintä työsopimusten tekemisessä sekä palkkauksessa ja muissa työehdoissa poistetaan.

3. ——"

11. EY:n perustamissopimuksen 51 artiklassa, jossa neuvosto velvoitetaan toteuttamaan sellaiset sosiaaliturvan alan toimenpiteet, jotka ovat tarpeen työntekijöiden vapaan liikkuvuuden toteuttamiseksi, määrätään seuraavaa:

"Neuvosto toteuttaa yksimielisesti komission ehdotuksesta sellaiset sosiaaliturvan alan toimenpiteet, jotka ovat tarpeen työntekijöiden vapaan liikkuvuuden toteuttamiseksi, erityisesti ottamalla käyttöön järjestelmän,

1 — 15.10.1968 annettu asetus (EYVL L 257, s. 2).

2 — Tämä määräys oli ETY:n perustamissopimuksen 7 artiklassa ennen kuin Euroopan unionista tehty sopimus tuli voimaan.

joka turvaa siirtotyöläisille ja heidän huollettavilleen sen, että:

a) kaudet, jotka eri maiden lainsäädännön mukaan otetaan huomioon oikeuden saamiseksi etuuteen ja sen säilyttämiseksi sekä etuuden määrän laskemiseksi, lasketaan yhteen;

b) etuudet maksetaan jäsenvaltioiden alueella asuville."

12. Asetuksen N:o 1612/68 7 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltion kansalaista ei työntekijänä saa kansalaisuutensa vuoksi saattaa toisen jäsenvaltion alueella kotimaisiin työntekijöihin verrattuna eri asemaan työ- ja palvelussuhteen ehtojen suhteen; tämä koskee erityisesti palkkausta, irtisanomista ja työttömyyden sattuessa paluuta saman alan työhön tai uudelleen työllistämistä.

2. Hänen on saatava samat sosiaaliset ja verotukseen liittyvät edut kuin kotimaisten työntekijöiden.

3. — — ."

13. Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2001/83 [3] (jäljempänä asetus N:o 1408/71), 2 artiklassa määritellään asetuksen henkilöllinen soveltamisala seuraavasti:

"1. Tätä asetusta sovelletaan työntekijöihin, jotka ovat tai ovat olleet yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädännön alaisia ja jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia tai jotka ovat valtiottomia henkilöitä tai pakolaisia, jotka asuvat jäsenvaltion alueella, sekä heidän perheenjäseniinsä ja jälkeenjääneisiinsä.

2. Lisäksi tätä asetusta sovelletaan palkattujen työntekijöiden tai itsenäisten ammatinharjoittajien jälkeenjääneisiin, joihin sovelletaan yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädäntöä, riippumatta tällaisen palkatun työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan kansalaisuudesta, jos heidän jälkeenjääneensä ovat jäsenvaltion kansalaisia taikka valtiottomia henkilöitä tai pakolaisia, jotka asuvat jäsenvaltion alueella.

3. — —"

3 — EYVL L 230, s. 6.

14. Tämän saman asetuksen 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Jollei tämän asetuksen erityisistä säännöksistä muuta johdu, jäsenvaltion alueella asuvat henkilöt, joihin tätä asetusta sovelletaan, ovat jäsenvaltion lainsäädännön mukaan samojen velvoitteiden alaisia ja nauttivat samoja etuja kuin tämän valtion kansalaiset.

2. — — ."

15. Asetuksen N:o 1408/71 asiallinen soveltamisala määritellään sen 4 artiklassa, jossa säädetään erityisesti seuraavaa:

"1. Tätä asetusta sovelletaan kaikkeen lainsäädäntöön, joka koskee seuraavia sosiaaliturvan aloja:

— —

d) jälkeenjääneiden etuuksia;

— —"

16. Asetuksen N:o 1408/71 5 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on määritettävä asetuksen soveltamisala julistuksilla, joissa täsmennetään 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu lainsäädäntö ja järjestelmät ja jotka annetaan tiedoksi neuvoston puheenjohtajalle ja julkaistaan *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä*. Saksan liittotasavalta on ilmoittanut näin tiedoksi antamassaan julistuksessa, että RVO:ta sovellettaessa myönnettävät etuudet ovat asetuksen 78 artiklan, jossa säädetään orvoille myönnettävistä etuuksista, tarkoittamia etuuksia. [4]

17. Kansallinen tuomioistuin katsoo esittämäänsä kysymystä arvioidessaan, että esillä oleva tulkintaongelma on olennaisesti EY:n perustamissopimuksen 6 artiklan mukaisesta syrjintäkiellosta johtuvien seurausten täsmentämistä. Tuomioistuimen mukaan tietyt seikat puoltavat vastaajan väitettä, jonka mukaan vapaan liikkuvuuden periaate ei edellytä RVO:n 1267 §:n 1 momentin kolmannessa virkkeessä mainittuun sääntöön sisältyvän etuuden ulottamista toisen jäsenvaltion armeijassa suoritettuun asepalvelukseen.

Tämä säännös rajoittaa kansallisen tuomioistuimen mukaan siirtotyöläisten vapaata

4 — Asetuksen (ETY) N:o 1408/71 5 artiklassa säädetyn Saksan liittotasavallan antaman julistuksen ajan tasalle saattaminen (EYVL 1980, C 139, s. 1). Saksan liittotasavalta on lisäksi tehnyt myöhemmin tiettyjä muutoksia julistukseensa (EYVL 1983, C 351, s. 1).

liikkuvuutta ainoastaan, jos vakuutetulle tai hänen lapsilleen aiheutuu haittaa orvoneläkkeen kannalta heidän harjoittaessaan oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, mistä ei ilmeisesti ole kyse, sillä tällaisen haitan olemassaoloa ei ole näytetty toteen.

Lisäksi saksalainen eläkevakuutus ei ole ainoastaan vakuutusmaksuilla rahoitettu keskinäinen eläketurvajärjestelmä työelämään liittyvien tapahtumien varalta, sillä sitä käytetään myös keinona myöntää hyvitystä erityisissä olosuhteissa aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseksi. Kansallinen tuomioistuin esittää tämän vuoksi, että kun asepalveluksen suorittaneen henkilön orvoneläkettä pidennetään yli 25 vuoden iän, tämä etuus ei ole tällaisessa järjestelmässä eläkevakuutusetuus vaan hyvityksenomainen etuus, jolla Saksan lainsäätäjä haluaa hyvittää niitä haittoja, joita asevelvollisille aiheutuu asepalveluksen tai vaihtoehtoisen siviilipalveluksen suorittamisesta. Eläkevakuutus on vain keino tämän hyvityksen maksamiseen.

18. Pääasian kantaja, Ranskan hallitus, Espanjan hallitus ja komissio ovat esittäneet kirjalliset huomautuksensa EY:n tuomioistuimen perussäännön 20 artiklassa säädetyssä määräajassa ja suulliset huomautuksensa asian suullisen käsittelyn aikana.

19. Kantaja väittää, että jos RVO:n 1267 §:n 1 momentin kolmannen virkkeen tulkitaan tarkoittavan ainoastaan Saksassa suoritettua asepalvelusta, syrjitään muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, sillä Saksan lain mukaan ainoastaan Saksan kansalaiset voivat suorittaa asepalveluksensa tässä jäsenvaltiossa. Kantajan mukaan tällaista erilaista kohtelua ei voida mitenkään perustella.

Kantaja ehdottaa kieltävän vastauksen antamista Bundessozialgerichtin kysymykseen.

20. Ranskan hallitus arvioi, että pääosaa niistä yhteisön oikeuden säännöksistä, joiden tulkintaa kansallinen tuomioistuin on pyytänyt, ei voida soveltaa välittömästi ennakkoratkaisupyynnössä esitettyihin tosiseikkoihin. Ranskan hallitus ehdottaa, että kysymyksen tutkiminen rajoitettaisiin siihen seikkaan, onko se, että saksalaiset viranomaiset kieltäytyvät jatkamasta orvoneläkkeen maksamista kantajalle 1.3.1990—28.2.1991 asetuksen N:o 1408/71 3 artiklan 1 kohdan vastaista kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää.

Ranskan hallitus korostaa olevan ristiriitaista, että vastaajana oleva laitos rinnastaa toisen jäsenvaltion armeijassa suoritetun asepalveluksen Saksassa suoritettuun asepalvelukseen silloin, kun kyse on orvoneläkkeen maksamisen väliaikaisesta keskeyttämisestä, ja toisaalta kieltäytyy tekemästä samaa rinnastusta

silloin, kun kyse on eläkkeen maksamisen pidentämisestä yli 25 vuoden iän keskeytystä vastaavalla ajanjaksolla. Tämä kieltäytyminen on kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää, koska Saksan lakien mukainen asevelvollisuus on vain Saksan kansalaisilla.

Ranskan hallitus lisää lopuksi, että sikäli kuin asetuksen N:o 1408/71 säännöksiä sovelletaan kansallisen tuomioistuimen esittämiin tosiseikkoihin ja sikäli kuin ne mahdollistavat sen, että kansalliselle tuomioistuimelle voidaan vastata, ei ole tarpeen tutkia myös asetuksen N:o 1612/68 säännöksiä, jotta päädyttäisiin vastaavaan ratkaisuun. Ranskan hallitus ehdottaa ennakkoratkaisukysymykseen vastattavan, että asetuksella N:o 1408/71 vahvistettua syrjintäkiellon periaatetta sosiaaliturvaetuuksien osalta on tulkittava siten, että sillä velvoitetaan jäsenvaltion lainsäätäjä pidentämään orvoneläkkeen maksamista eläkkeensaajien täytettyä 25 vuotta, kun heidän koulutuksensa on viivästynyt yli 25 vuoden iän niiden jäsenvaltioiden, joiden kansalaisia eläkkeensaajat ovat, lakien mukaisen asepalveluksen suorittamisen vuoksi.

21. Espanjan kuningaskunta katsoo, että kansallisen tuomioistuimen ehdottamaa tulkintatapaa ei voida hyväksyä ottaen huomioon perustamissopimuksen 6, 48 ja 51 artiklan, asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan ja erityisesti asetuksen N:o 1408/71 säännökset. Tältä osin Espanjan kuningaskunta väittää, että kaikki yritykset määritellä orvoneläkkeen pidentäminen sellaiseksi taloudelliseksi hyvitykseksi, joka annetaan asepalveluksen suorittamisen vastineeksi, on hylättävä, sillä kyseessä on säännös, jonka lainsäätäjä on antanut mahdollistaakseen sen, että asepalveluksensa suorittavat voivat opiskella yhtä pitkään kuin ne, joiden ei ole suoritettava asepalvelusta. Tältä osin Saksassa asepalveluksensa suorittaneelle orvolle aiheutuu samaa haittaa kuin asepalveluksensa toisessa jäsenvaltiossa suorittaneelle, sillä molempien opinnot viivästyvät asepalvelukseen kutsunnan vuoksi. Espanjan kuningaskunta lisää, että jos orvoneläke olisi luonteeltaan hyvitys, kuten kansallinen tuomioistuin esittää, se myönnettäisiin kaikille asepalveluksensa Saksassa suorittaville eikä ainoastaan niistä hyvin pientä osaa edustaville orvoille.

Espanjan hallitus toteaa tämän vuoksi, että orvoneläke on sosiaaliturvaetuus ja että etuuden maksaminen vain niille, jotka ovat asevelvollisia Saksassa, on Saksan sosiaaliturvajärjestelmän alaisena olevien muiden jäsenvaltioiden kansalaisten syrjintää kansalaisuuden perusteella. Espanjan hallitus ehdottaa siten, että ennakkoratkaisukysymykseen vastataan kielteisesti.

22. Komissio huomauttaa ensiksi, että kantaja ei ole missään vaiheessa ollut yhteisön oikeudessa tarkoitettu "työntekijän perheenjäsen", koska hänen isänsä, joka itse lienee

ollut Espanjan kansalainen, kuoli vuonna 1969 ennen Espanjan kuningaskunnan liittymistä yhteisöön, ja koska Espanjan kuningaskunnan liittymisasiakirja Euroopan yhteisöihin [5] ei sisällä määräystä, jonka mukaan Espanjan kansalaisen ennen maan liittymistä yhteisöön tekemä työ rinnastettaisiin sellaiseen työhön, jota jäsenvaltion kansalainen on tehnyt työntekijöiden oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen koskevien säännösten mukaisesti. Komissio arvioi, että asetusta N:o 1612/68 ei voida tämän vuoksi soveltaa esillä olevassa asiassa.

Komission mukaan ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava niiden asetuksen N:o 1408/71 säännösten valossa, joita asetuksen 94 artiklan mukaan sovelletaan, vaikka oikeuteen liittyvä tapahtuma on sattunut ennen kuin oikeus vapaaseen liikkuvuuteen on tullut voimaan. Lisäksi komissio katsoo, että kantaja kuuluu palkatun työntekijän jälkeen jääneenä asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan ja että hänelle Saksassa myönnettyä orvoneläkettä on pidettävä asetuksen asialliseen soveltamisalaan kuuluvana etuutena.

Komissio muistuttaa, että asetuksen N:o 1408/71 3 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan yhdenvertaisen kohtelun periaate asetusta sovellettaessa. Ne, joiden oikeutta orvoneläkkeeseen on pidennetty asevelvollisuuden suorittamisen vuoksi myöhästyneiden tai keskeytyneiden opintojen johdosta yli 25 vuoden iän, ovat kuitenkin yleensä saksalaisia. Kiistanalaisen säännöksen ainoana vaikutuksena on orvon eläkeoikeuden pidentäminen yli 25 vuoden iän ajanjaksolla, joka vastaa aikaa, jolloin eläkkeen maksaminen oli keskeytetty. Tämä pidennys ei merkitse uuden oikeuden tunnustamista vaan olemassaolevan oikeuden viivytettyä täytäntöönpanoa. Lisäksi, kun saksalainen laitos keskeyttää orvoneläkkeen maksamisen sen vuoksi, että edunsaaja on kutsuttu armeijaan, se ei tee eroa sen välillä, suoritetaanko asepalvelus kansallisten lakien vai toisen jäsenvaltion lakien mukaisesti; sitä vastoin saksalainen laitos pitää näitä tapauksia erilaisina, kun kyse on eläkkeen maksamisen pidentämisestä yli ikärajan.

Myös komissio ehdottaa, että ennakkoratkaisukysymykseen vastataan kielteisesti.

23. Haluan aloittaa perusteluni täsmentämällä, minkä keskeisen yhteisön lainsäädännön avulla asia voidaan ratkaista, sillä suurinta osaa niistä yhteisön oikeuden säännöksistä, joita Bundessozialgericht haluaa tulkittavan, ei voida mielestäni soveltaa ennakkoratkaisupyynnössä esitettyihin tosiseikkoihin.

5 — EYVL 1985, L 302, s. 23.

24. Mitä tulee perustamissopimuksen 6 artiklaan, jossa kielletään kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä, yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sitä sovelletaan itsenäisesti ainoastaan sellaisissa yhteisön oikeudessa säännellyissä tilanteissa, joita varten perustamissopimuksessa ei ole syrjinnän kieltävää erityismääräystä. [6]

Perustamissopimuksen 48 artiklassa sovelletaan ja täsmennetään syrjintäkiellon periaatetta työntekijöiden vapaan liikkuvuuden alalla. Asetuksen N:o 1408/71, jonka neuvosto on antanut täyttääkseen sille perustamissopimuksen 51 artiklassa annetun velvollisuuden työntekijöiden vapaan liikkuvuuden toteuttamisesta, 3 artiklassa toistetaan tämä sama periaate sosiaaliturvan alalla. [7]

Siten esillä olevassa asiassa ei ole välttämätöntä viitata perustamissopimuksen 6 artiklaan.

25. Mitä tulee perustamissopimuksen 48 artiklaan ja asetuksen N:o 1612/68 7 artiklaan, päättelen kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnössään esittämistä tosiseikoista, että kantaja ei täytä tarvittavia edellytyksiä, joiden perusteella häntä voitaisiin pitää yhteisön oikeuden mukaisena työntekijänä, sillä hän on Espanjan kansalainen, joka asuu Espanjassa, missä hän myös opiskeli, eikä ole ilmennyt, että hän olisi aikaisemmin mennyt toiseen jäsenvaltioon harjoittaakseen siellä palkallista toimintaa. Kantaja ei myöskään täytä edellytyksiä, joiden perusteella häntä voitaisiin pitää yhteisön oikeuden mukaisena työntekijän perheenjäsenenä, sillä hänen isänsä on kuollut ennen kuin Espanjan kuningaskunta liittyi yhteisöön.

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi tältä osin asiassa Tsiotras [8] antamassaan tuomiossa, että jäsenvaltion kansalainen ei voi vedota työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskeviin määräyksiin tai säännöksiin, jos hän ei tee tai ole tehnyt palkallista työtä vastaanottavassa jäsenvaltiossa hänen kotimaansa liittyessä yhteisöön tai sen jälkeen.

Kantaja ei siis voi vedota niihin oikeuksiin, joita perustamissopimuksen 48 artiklassa ja asetuksen N:o 1612/68 säännöksissä annetaan työntekijöille ja heidän perheenjäsenilleen.

26. Saksa on kuitenkin myöntänyt kantajalle orvoneläkkeen, koska hänen isänsä, joka oli Espanjan kansalainen, kuului kuollessaan vuonna 1969 saksalaiseen sosiaaliturvajärjes-

6 — Asia C-419/92, Scholz, tuomio 23.2.1994 (Kok. 1994, s. I-505, 6 kohta) ja asia C-193/94, Skanavi ja Chryssanthakopoulos, tuomio 29.2.1996 (Kok. 1996, s. I-929, 20 kohta).

7 — Asia 1/78, Kenny, tuomio 28.6.1978 (Kok. 1978, s. 1489, 9-11 kohta).

8 — Asia C-171/91, Tsiotras, tuomio 26.5.1993 (Kok. 1993, s. I-2925).

telmään. Kyse on siten asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitetusta tilanteesta, jota sillä myös säännellään, kuten yritän osoittaa.

Ensinnäkin asetuksen N:o 1408/71 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, että asetusta sovelletaan työntekijöiden jälkeenjääneisiin, joihin sovelletaan yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädäntöä riippumatta tällaisten työntekijöiden kansalaisuudesta, jos heidän jälkeenjääneensä ovat jäsenvaltion kansalaisia. Asetusta sovelletaan siis kantajaan tämän säännöksen johdosta.

Toiseksi kantajan asema on yhdenmukainen asetuksen 1 artiklan g kohdassa olevan määritelmän kanssa, jonka mukaan "jälkeenjääneellä" tarkoitetaan asetuksen soveltamista varten sen lainsäädännön mukaan jälkeenjääneeksi määriteltyä tai tunnustettua henkilöä, jonka perusteella etuudet myönnetään. Kantajan, jolle on myönnetty orvoneläke Saksan sosiaaliturvalainsäädännön mukaan, tilanne on tällainen.

Lopuksi kantajalle Saksassa maksettava orvoneläke kuuluu kiistattomasti asetuksen asialliseen soveltamisalaan, sillä jälkeenjääneelle maksettavat etuudet sisältyvät 4 artiklan 1 kohdassa olevaan luetteloon. Lisäksi Saksan hallitus on ilmoittanut 5 artiklassa tarkoitetussa julistuksessa, että RVO:ssa eli laissa, jonka mukaan kantajalle on myönnetty orvoneläke, säädetyt orvoneläkkeet ovat asetuksen 78 artiklassa tarkoitettuja etuuksia. Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut tältä osin, että kun jäsenvaltio on ilmoittanut tiettyjä kansallisia lakeja tai asetuksia julistuksessa, joka on annettu tiedoksi ja julkaistu asetuksen N:o 1408/71 5 artiklan mukaisesti, näiden säännösten mukaiset etuudet ovat asetuksessa tarkoitettuja sosiaaliturvaetuuksia. [9]

27. Nyt kun olen osoittanut, että kantaja kuuluu asetuksen N:o 1408/71 henkilölliseen soveltamisalaan, että kantajaa on asetuksen soveltamiseksi pidettävä jälkeenjääneenä ja että toimivaltaisen saksalaisen laitoksen kantajalle maksama orvoneläke kuuluu asetuksen asialliseen soveltamisalaan, on vielä tutkittava, täyttyvätkö ne edellytykset, joiden perusteella kantaja voi vedota tämän asetuksen 3 artiklan 1 kohtaan.

28. Tämän säännöksen mukaan jäsenvaltion alueella asuvat henkilöt, joihin asetusta sovelletaan, ovat jäsenvaltion lainsäädännön mukaan samojen velvoitteiden alaisia ja

9 — Asia 237/78, Toia, tuomio 12.7.1979 (Kok. 1979, s. 2645, 8 kohta) ja asia C-251/89, Athanasopoulos ym., tuomio 11.6.1991 (Kok. 1991, s. I-2797, 28 kohta).

nauttivat samoja etuja kuin tämän valtion kansalaiset, jollei asetuksen erityisistä säännöksistä muuta johdu.

Pyydettäessä tulkitsemaan tätä säännöstä yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että "joka tapauksessa jokainen sellainen poikkeus yhdenvertaisesta kohtelusta, joka perustuu johonkin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun tämän asetuksen säännökseen, on perusteltava objektiivisilla syillä, jotta 3 artiklan 1 kohdassa säädetty sosiaaliturvaa koskeva perustavanlaatuinen syrjintäkiellon periaate ei olisi sisällyksetön." [10]

29. Huomautan, että asetuksessa N:o 1408/71 ja erityisesti sen III osastossa — joka sisältää eri etuusryhmiä koskevia erityissäännöksiä — 8 luku, jossa säädetään etuuksista eläkeläisten huollettaville lapsille ja orvoille, ei ole sellaisia säännöksiä, joiden mukaan 3 artiklan 1 kohtaa ei sovellettaisi, kun kyse on orvoneläkkeen myöntämisen ja maksamisen edellytyksistä. Päättelen tästä kantajan voivan vaatia, että toimivaltainen Saksalainen sosiaaliturvalaitos maksaa hänelle orvoneläkettä samoilla edellytyksillä kuin orvoille, jotka ovat Saksan kansalaisia.

10 — Asia C-308/93, Cabanis-Issarte, tuomio 30.4.1996 (Kok. 1996, s. I-2097, 26 kohta).

30. Arvioin sitten sitä, noudattaako vastaajana oleva laitos yhdenvertaisen kohtelun periaatetta soveltaessaan riidanalaista säännöstä, nimittäin RVO:n 1267 §:n 1 momentin kolmatta virkettä, jonka mukaan koulunkäynnin tai ammattikoulutuksen keskeytyessä tai viivästyessä etuuden saajan pakollisen asepalveluksen tai siviilipalveluksen suorittamisen vuoksi orvoneläkkeen saamisaikaa pidennetään yli 25 vuoden iän täyttymisen sillä ajanjaksolla, joka vastaa asepalveluksen kestoa. Vastaaja on nimittäin kieltäytynyt pidentämästä kantajan orvoneläkkeen saamisaikaa. Lisäksi kansallinen tuomioistuin on ilmoittanut ennakkoratkaisupyynnössään, että tällä säännöksellä tarkoitetaan sen oman oikeuskäytännön mukaan ainoastaan Saksan armeijassa suoritettua asepalvelusta.

31. Totean, että RVO:n 1267 §:n 1 momentin toista ja kolmatta virkettä voidaan soveltaa kolmella eri tavalla sen mukaan, onko etuuden saaja asevelvollinen, ja riippuen valtiosta, jossa asepalvelus on suoritettava. Nämä kolme soveltamistapaa ovat seuraavat:

— Orvoneläkettä maksetaan koulussa tai ammattikoulutuksessa olevalle edunsaajalle riippumatta hänen kansalaisuudestaan korkeintaan 25 vuoden ikään asti. Tämä koskee orpoja, jotka eivät ole asevelvollisia tai jotka on vapautettu asevelvollisuudesta.

— Jos orvon on keskeytettävä opintonsa tai ammattikoulutuksensa siksi, että hänet kutsutaan asepalvelukseen, vastaajana oleva saksalainen laitos keskeyttää orvoneläkkeen maksamisen koko asepalveluksen ajaksi. Toisessa jäsenvaltiossa suoritettava asepalvelus rinnastetaan Saksan armeijassa suoritettavaan asepalvelukseen.

— Jos edunsaajan koulutus keskeytyy tai viivästyy asepalveluksen suorittamisen vuoksi, pidennetään orvoneläkkeen saamisaikaa yli 25 vuoden iän ajanjaksolla, joka vastaa asepalveluksen kestoa. Tätä pidennystä myönnetään kuitenkin vain orvoille, jotka ovat suorittaneet asepalveluksensa Saksan lainsäädännön mukaisesti.

32. Bundessozialgericht muistuttaa ennakkoratkaisupyynnössään kyseessä olevien säännösten tarkoituksesta ja täsmentää, että RVO:n 1267 §:n 1 momentin kolmas virke kuuluu järjestelmään, jolla Saksan lainsäätäjä haluaa hyvittää varusmiehille Saksan lain mukaisen asepalveluksen suorittamisesta aiheutuvia haittoja. Tältä osin kansallinen tuomioistuin ilmoittaa, että orvoneläkkeen maksamisen ikärajaa sovelletaan sekä niihin, jotka eivät omasta syystään ole suorittaneet opintojaan tarvittavan ahkerasti, että niihin, joiden on mahdotonta aloittaa tai jatkaa opintoja elämänmuutosten, terveydellisten syiden, pakkotoimenpiteiden tai muiden velvoitteiden vuoksi. Tuomioistuin lisää, että eläkettä maksetaan yli ikärajan ainoastaan, kun opintojen keskeytyminen tai myöhästyminen johtuu asepalveluksen suorittamisesta.

33. En yhdy tähän näkökantaan, sillä en usko, että RVO:n 1267 §:n 1 momentin toista ja kolmatta virkettä voidaan tulkita toisistaan erillään, kuten kansallinen tuomioistuin on tehnyt.

Kyse on nimittäin aina oikeudesta saada saksalaiseen eläkevakuutukseen liittyvää orvoneläkettä. Tämä etuus ei siis menetä luonnettaan orvoneläkkeenä sen johdosta, että sen maksaminen keskeytetään etuuden saajan suorittaessa asepalvelustaan, että sitä maksetaan uudelleen kun etuuden saaja on päässyt armeijasta tai että orvoneläkkeen saamisaikaa pidennetään yli 25 vuoden iän asepalvelusaikaa vastaavalla ajanjaksolla, jos etuuden saaja jatkaa koulutustaan tämän ikärajan jälkeen. Mielestäni kyse on saman etuuden maksamisen lykkäämisestä eikä uudesta hyvityksenomaisesta etuudesta.

34. Lisäksi asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 4 kohdassa asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jätetään ainoastaan sosiaalihuolto ja lääkinnällinen huolto, sodan tai sen seurauk-

sien uhrien etuusjärjestelmät sekä virkamiesten ja sellaisina pidettävien henkilöiden erityisjärjestelmät.

Tutkimani orvoneläke, joka liittyy jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmään, ei kuulu mihinkään näistä järjestelmistä, vaikka sen maksamista lykätään osittain yli 25 vuoden iän sillä perusteella, että edunsaajan on keskeytettävä koulutuksensa tai lykättävä sitä asevelvollisuuden täyttämiseksi. Katson tämän vuoksi, että vaikka tälle eläkkeelle tunnustettaisiin tietty hyvityksenomainen luonne, mitä en kannata, se ei silti menettäisi luonnettaan asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna sosiaaliturvaetuutena, joka on myönnettävä kaikille samanlaisissa tilanteissa kuin kantaja oleville orvoille samoilla edellytyksillä kuin saksalaisille orvoille.

35. Mielestäni RVO:n 1267 §:n 1 momentin toiseen ja kolmanteen virkkeeseen, joita on tulkittava yhdessä, sisältyvän säännön päämääränä on varmistaa, että orvot, joille taataan tietty tulotaso taloudellista etuutta maksamalla, voivat tilanteestaan huolimatta ryhtyä opiskelemaan ja jatkaa opintojaan kohtuullisen ikäisiksi, nimittäin 25-vuotiaiksi asti. Tästä riittää osoitukseksi mielestäni se, että jos orpojen koulutus keskeytyy tai viivästyy heihin kohdistuvan pakollisen velvoitteen, kuten tietyissä valtioissa pakollisen asepalveluksen vuoksi, orvoneläkkeen maksaminen ensiksi keskeytetään, koska edunsaaja ei enää ole koulutuksessa, ja että oikeutta saada tätä eläkettä pidennetään myöhemmin yli 25 vuoden iän keskeytystä vastaavalla ajanjaksolla sillä edellytyksellä, että edunsaajat jatkavat koulutustaan.

36. Mielestäni on katsottava tämä päämäärä huomioon ottaen, että se vahinko, joka saksalaista orvoneläkettä saavalle orvolle aiheutuu koulutuksen keskeytymisestä tai viivästymisestä tietyn ajan asepalveluksen suorittamisen vuoksi, on yhtä suuri riippumatta siitä, johtuuko asevelvollisuus Saksan lainsäädännöstä orvon ollessa saksalainen vai Espanjan lainsäädännöstä orvon ollessa espanjalainen.

Kuitenkin käytännössä ainoastaan saksalaiset orvot, jotka jatkavat koulutustaan yli 25-vuotiaina, voivat vaatia asepalveluksensa suorittamisen ajaksi keskeytetyn eläkkeen maksamista myöhemmin.

37. Tämän vuoksi katson, että se seikka, että kyseessä olevan saksalaisen sosiaaliturvan määräämiseksi toisessa jäsenvaltiossa suori-

tettu asepalvelus rinnastetaan Saksassa suoritettuun asepalvelukseen silloin, kun kyse on koulussa tai ammatillisessa koulutuksessa olevalle orvolle maksettavan eläkkeen keskeyttämisestä koko asepalvelusajaksi mutta että tällaista rinnastusta ei tehdä, kun kyse on tämän etuuden pidentämisestä yli 25 vuoden iän asepalvelusaikaa vastaavalla ajanjaksolla, milloin etuuden saajan koulutus on keskeytynyt tai viivästynyt sen vuoksi, että hänet kutsuttiin armeijaan toisessa jäsenvaltiossa, on asetuksen N:o 1408/71 3 artiklan 1 kohdassa kiellettyä kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää.

38. Lopuksi haluan lisätä, että kansallinen tuomioistuin viittaa 8.2.1996 päivätyssä ennakkoratkaisupyynnössään ehdottamansa sen tulkinnan tueksi, jonka mukaan orvoneläke, jonka saamista pidennetään yli 25 vuoden iän, on luonteeltaan hyvitys, ratkaisuehdotukseen, jonka olen antanut 15.12.1995 asiassa De Vos. [11] Yhteisöjen tuomioistuin on antanut tuomion mainitussa asiassa 14.3.1996. [12] On kuitenkin huomattava, että kyseisen asian tosiseikoilla tai asiaa koskevilla säännöillä ei ole yhteyttä nyt tutkimani asian kanssa.

Tuossa asiassa oli kyse siitä, onko työntekijällä, joka on jäsenvaltion kansalainen ja joka on palkatussa työssä toisen jäsenvaltion alueella, oikeus siihen, että julkisen sektorin työntekijöiden täydentävän eläkevakuutuksen ja jälkeenjääneiden vakuutuksen vakuutuskassaan maksettavia vakuutusmaksuja maksetaan edelleen saman suuruisina kuin niitä olisi maksettava, jos työsopimus ei olisi keskeytynyt työntekijän asepalveluksen vuoksi, silloin kun tällainen oikeus on taattu julkisen sektorin palveluksessa jäsenvaltiossa työskentelevälle kyseisen valtion kansalaiselle, joka suorittaa asepalveluksensa tässä valtiossa. Yhteisöjen tuomioistuin vastasi tähän kysymykseen kielteisesti.

39. Tämän asian perustana olevat tosiseikat eivät ole yhtäläisiä kantajan tilanteen kanssa: De Vos oli perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitettu työntekijä, jonka työsopimus keskeytettiin asepalveluksen ajaksi; julkisen sektorin työntekijöiden täydentävän eläkevakuutuksen ja jälkeenjääneiden vakuutuksen työnantajamaksut olivat osa työntekijän palkkaa, sillä kyse oli taloudellisesta edusta, jonka työnantaja myönsi työsuhteen perusteella siten, että työnantajalla oleva velvollisuus maksaa kyseisiä maksuja keskeytyi myös asepalveluksen ajaksi, kuitenkin niin, että jos työnantaja jatkoi sekä näiden maksujen että työntekijälle kuuluvan osuuden suorittamista, se teki näin liittotasavallan viranomaisten lukuun, jotka puolestaan palauttivat myöhemmin nämä maksut takaisin.

Sama koskee asiaa koskevia säännöksiä: De Vos ei vaatinut asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuja sosiaaliturvaetuuksia. Vastauksen antamiseksi ennakkoratkaisun esittäneelle

11 — Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa C-315/94, De Vos, tuomio 14.3.1996 (Kok. 1996, s. I-1417 ja sitä seuraavat sivut, erityisesti s. I-1419).

12 — Mainittu edellä alaviitteessä 11.

kansalliselle tuomioistuimelle mainitussa asiassa sekä yhteisöjen tuomioistuin että minä arvioimme, että kantajan vaatima oikeus ei ollut asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu työ- ja palvelussuhteen ehto ja että se ei ollut myöskään saman artiklan 2 kohdassa tarkoitettu sosiaalinen etu, sillä sitä ei ollut myönnetty etuuden saajalle hänen työntekijän asemansa johdosta tai sen vuoksi, että hän asui Saksassa. Sekä yhteisöjen tuomioistuin että minä arvioimme, että tätä etua oli pidettävä sellaisena etuna, jonka Saksan valtio myöntää varusmiehille korvatakseen osittain niille asevelvollisuudesta aiheutuvia seurauksia.

40. Näillä perusteilla kansalliselle tuomioistuimelle oli vastattava, että yhteisön oikeus ei voinut velvoittaa Saksan valtiota antamaan tätä oikeutta, joka sen lainsäädännössä annetaan tietyille kansallisten työntekijöiden ryhmille, samoilla edellytyksillä myös työntekijöille, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansalaisia.

Ratkaisuehdotus

Edellä esitetyillä perusteilla ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Bundessozialgerichtin sille esittämään ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.6.1983 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2001/83, 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että sen vastaista on, että jäsenvaltio, joka rinnastaa toisen jäsenvaltion armeijassa suoritetun asepalveluksen oman armeijansa palveluksessa suoritettuun asepalvelukseen silloin kun on kyse siitä, että asepalveluksen ajaksi keskeytetään sellaisen orvoneläkkeen maksaminen, jota saavat koulussa tai ammattikoulutuksessa olevat, kieltäytyy tekemästä tällaista rinnastusta, jos kyse on mainitun etuuden maksamisen pidentämisestä yli 25 vuoden iän sellaisella ajanjaksolla, joka vastaa keskeytystä, kun etuuden saaja, jonka koulutus on keskeytynyt tai viivästynyt, on suorittanut asepalveluksensa toisessa jäsenvaltiossa.